

Nr 108

Ampt Epe

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

1135-308

Ampt Epe

Nr 108 – oktober 1994

REDAKTIE: Th. te Riele-ter Laak, Dorpsstraat 12, 8171 BP Vaassen,
telefoon 05788-71304

Het blad verschijnt 4 keer per jaar en wordt gratis toegezonden aan de leden
van de Historische Vereniging 'Ampt Epe'

'AMPT EPE' HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

De vereniging stelt zich onder meer tot doel:

- het opwekken en versterken van de belangstelling voor de
geschiedenis van de Gemeente Epe

Lidmaatschap f 22,50 per jaar

Bestuur:

Voorzitter: W. Terwel
Apeldoornseweg 41 – 8172 EH Vaassen
Telefoon 05788-71455

Sekretaresse: Th. te Riele-ter Laak
Dorpsstraat 12 – 8171 BP Vaassen
Telefoon 05788-71304

Penningmeester: W. van Putten
Hoofdstraat 80 – 8162 AL Epe
Telefoon 05780-13579

Leden: M. Endendijk
J. C. Kreffer

Giro: 119.40.15 ten name van penningmeester 'Ampt Epe'
I.S.S.N. nr 0166-2023

Ter herinnering Gerrit Sander van Lohuizen

10 mei 1914 - 10 juli 1994

Opnieuw heeft onze vereniging een gevoelig verlies geleden. Moest ik u in het vorige nummer van „Ampt Epe” het overlijden melden van ons erelid F. Zandstra, thans moet ik u het heengaan meedelen van onze erevoorzitter G. S. van Lohuizen.

Hij was in feite „de oprichter” van onze vereniging en vanaf het begin onze voorzitter. Geen wonder, als geboren en getogen Epenaar, telg uit een oud Eper geslacht is hem de kennis van en de interesse voor zijn woonplaats met de paplepel ingegeven.

Zijn grootvader (hij heeft hem niet gekend) en zijn vader verzamelden al afbeeldingen en documentatie over Epe; een verzameling die door Gerrit Sander in de loop der jaren tot een indrukwekkende hoeveelheid werd uitgebreid.

Wat de kennis van Epe betreft was hij niet te overtreffen. Veel moeite heeft hij gedaan om anderen te motiveren en liefde bij te brengen voor de geschiedenis van onze streek. Zo gaf hij in het begin van de tachtiger jaren aan de Rijksschoolengemeenschap in het kader van de naschoolse activiteiten lessen in de historie van de gemeente Epe, die bijzonder aansloegen.

In onze vereniging was hij de motor waardoor alles werd aangedreven en zijn vele artikelen in ons verenigingsblad geven blijk van zijn grote inzet en kennis van zaken.

Toen hij in 1985 de wens te kennen gaf zijn bestuursfunctie neer te leggen werd dit door ons bijzonder betreurd, maar wij hebben zijn besluit gerespecteerd en hij werd met aller instemming op onze ledenvergadering van 29 mei 1985 tot Erevoorzitter benoemd.

Het is mij niet mogelijk een volledige opsomming te geven van de vele verenigingen waar onze Erevoorzitter bemoeienis mee heeft gehad, waarvan hij bestuurslid is geweest, en bij de oprichters behoorde.

Enkele wil ik noemen: Kerkvoogdij, St. Antoniegilde, Stichting Behoud, Veluws Streekmuseum, Klederdrachtenverzameling, Monumentencommissie...

Een koninklijke onderscheiding is hem niet te beurt gevallen, maar hem kennende, zou hij die ook niet geaccepteerd hebben.

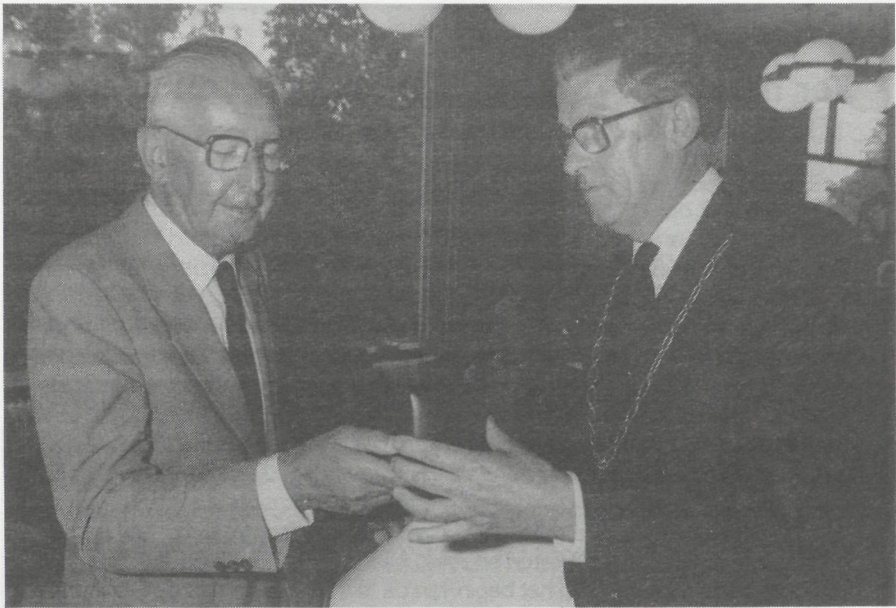
Wel heeft hij het bijzonder gewaardeerd dat hem op 13 oktober 1986 door burgemeester Beuke de erepenning van de gemeente Epe werd uitgereikt.

Voor zijn werk in de tweede wereldoorlog en met name voor de Joodse onderduikers werd hij onderscheiden met de eremedaille van Yad Vashem-Jeruzalem.

Met Gerrit Sander van Lohuizen is een man van ons heengegaan waaraan de gemeente Epe en in het bijzonder Ampt Epe veel te danken heeft.

Wij zullen hem dankbaar in herinnering houden.

W. Terwel, voorzitter Ampt Epe.

Uitreiking erepenning aan de heer Van Lohuizen, gemeentehuis Epe op 13 oktober 1986.

Herinneringen aan G. S. van Lohuizen

Als mijn gedachten teruggaan naar de eerste jaren dat ik voor de gemeente Epe werkte, dan is daar in de eerste plaats de persoon van Van Lohuizen die mij voor de geest komt. Hij vertelde mij over de historie van Epe, hij lichtte mij in over het ontstaan van Ampt Epe en de andere instanties die actief waren op historisch gebied binnen de gemeente, hij nam mij op sleeptouw, hij hielp mij met het thuisbrengen van foto's, hij duwde mij in mijn rug, hij nam mij mee naar de Grote Kerk en Hagedoorns Plaatse, kortom, door hem werd ik ingewerkt in een tempo dat anders niet mogelijk was geweest en soms kreeg ik het idee dat het hem nog niet snel genoeg ging. Hij kon fel worden wanneer het ging over slecht beheer van historische zaken, maar schonk mij zijn vertrouwen en bracht zijn boekenbezit in het gemeente-archief onder. Jammer genoeg kwam hij reeds na enkele jaren, toen hij in Zwolle woonde, niet zo vaak meer over de vloer in het gemeentehuis. Hij bleef wel aan het gemeente-archief denken, want nog dit jaar kreeg ik aanvullingen voor de bibliotheek. Meestal trof ik die aanvullingen de laatste jaren zonder commentaar of een briefje aan in mijn la, maar ik wist waar zij vandaan kwamen.

Met het overlijden van Van Lohuizen is een lokaal historicus van formaat heengegaan. Zonder hem was het gemeente-archief niet geworden wat het nu is. Hij was terecht onderscheiden met de erepenning van de gemeente Epe.

Gerrit Kouwenhoven, streekarchivaris.

Gijsbertus de Zoete, Bosbaas op Tongeren (3)

Door de brieven van De Zoete werd Le Chevalier goed op de hoogte gehouden van de gang van zaken op Tongeren. Zo kon hij de uitvoering van zijn opdrachten en van andere werkzaamheden op de voet volgen. Maar hij had ook belangstelling voor minder zakelijk nieuws, zoals het wel en wee van de boeren en arbeiders of bijzonderheden uit de buurt. Een aantal fragmenten uit zijn brieven laat zien dat De Zoete een uitstekende verslaggever was.

7 oktober 1866: „Deze is dienende UE te berichten als dat D. Brummel heden morgen om 5 uur overleden is in de Ouderdom van 46 Jaren”.

20 maart 1870: „De meester verzoekt mij UE te melden dat van de schoolgaande kinderen er heden 23 te huis zijn met of om de mazelen”.

16 april 1875: „G. Bouwman is gisteren te Utrecht geweest maar het is te vreezen dat zijn oog niet weer goed zal worden nadat ik van hem vernemen kan... Zijne vrouw is met hem geweest en zij hebben ook nog eenige tijd bij Mijnheer Rauwenhoff doorgebracht”.

13 januari 1877: „Op verzoek van zijne nagelaten familie moet ik UE berichten dat de oude Smit J. van Lohuizen in de Ouderdom van 81 Jaren is overleden. De Affaire zal door de Weduw en Zoon worden voortgezet”.

Hij had er ook gevoel voor om heel andere nieuwtjes dan de voorgaande serieuze of droeve berichten te brengen.

10 februari 1866: „Als een zeltzaamheid kan dienen dat bij G. Witteveen een koe 2 kalveren geworpen heeft beide heel mooi en vlug en bijkans net eender”.

15 oktober 1875: „In de Buurtschap Zuuk hebben bij een twist van twee Mannen de een den ander dood geschoten een vreeselijke geschiedenis. De dader is gevat en zal alzoo zijn straf niet ontgaan”.

Over zijn eigen huiselijke omstandigheden schrijft hij ook, zoals op 7 januari 1865: „Mijn vrouw is gisteren voorspoedig bevallen van een welgeschapen zoon. De vrouw en kind zijn tot heden bijzonder wel en vlug”. Het was hun tweede kind, Antonie. De oudste, Trijntje, was ruim een jaar eerder geboren op 16 november 1863. Er zouden nog 15 kinderen volgen, waarvan een dood werd geboren en vijf overleden tussen twee en dertien maanden na hun geboorte. Toen na de tiende bevalling van Geertje de Zoete dochter Rijkje werd geboren schreef haar man op 25 februari 1874: „Door Gods Goedheid is mijne Vrouw gisteren heel voorspoedig van eene Dochter bevallen. Moeder en kind zijn na omstandigheden heel wel”. Op 31 maart 1875 het droeve bericht: „Deze moet dienen om UE het voor ons smartelijke berigt over te brengen dat het God heeft behaagt ons jongste kind door de dood van ons weg te nemen in de Ouderdom van ruim 13 maanden. Dit is dan alzoo de derde maal dat wij op deze wijze bedroefd worden voor het ouderlijk gevoel voorwaar een zware taak”. Ruim twee maanden later wordt een tweeling geboren, Rijkje en Gijsbertus. „Als ik mij eerlijk moet uitdrukken ben ik met dezen dubbelen zegen nog niet erg in mijn schik de kinderen zijn klein en ten bijgevolg veel zorg en hulpbehoevend zoo het zich laat

aanzien en dan de gedachte daarbij hoe dat wij de laatste jaren zoo ongelukkig met de kleine zijn dat is dat in het geheel niet erg gemoedigend". Gijsbertus overleed op 9 augustus, 2 maanden oud.

Bij de aangifte op het gemeentehuis werd voor alle kinderen, maar ook voor hemzelf, de naam De Zoeten genoteerd. Hoe dit is ontstaan is niet duidelijk. In dezelfde tijd waarin bij de geboorte-aangifte in het register tekent met G. de Zoeten, tekent hij zijn brieven aan Le Chevalier met G. de Zoete. Alle afstammelingen dragen de naam De Zoeten.

Meester Hendriks, die in juni 1909 hoofdonderwijzer werd op de Tongerense school en die vaak een praatje maakte met de toen „Oude Baas”, was van mening dat De Zoete een welgesteld man had kunnen worden als hij niet zo'n groot gezin had gehad. Het salaris was niet bijzonder hoog, maar woning, brandstof, groenten, bouwland en mest had hij gratis. Daarnaast ontving hij van elke houtverkoop provisie en bij bepaalde werkzaamheden, zoals het aanleggen

van de Buurtweg (Le Chevalierlaan), ontving hij extra geld voor toezicht. Ook profiteerde hij van legaten, zoals bij het overlijden van Le Chevalier, toen hij f 600,- ontving. Het is de moeite waard om in dit verband meester Hendriks te citeren: „Op een dag kwam in een gesprek van mijn chef (Charles Rauwenhoff) en mij het onderwerp legaatjes aan de Baas en aan de meester aan de orde. Ik gaf ronduit te kennen, dat ik daar niet op gesteld zou zijn. Ik wenste loon voor mijn werk, geen giften. De heer Rauwenhoff verschoot van kleur, doch zei hier niets op. De eerste maal hierna dat een lid van de familie overleed zei de Baas: „Ik heb f 200,- gekregen, U zeker ook?“. Dat is zo de gewoonte, de Baas en de meester en de kerk krijgen dan mee. „Nee Baas, Mijnheer weet, dat ik principieel daar niet voor ben. Ik wens loon voor mijn werk en dat is zo geregeld, dat het bestuur daarin de gemeenteregeling volgt”.

Ontvangen van de Erven Ch le Chevalier
de Somma van [redacted]
volgens onderhandse beschikking van den overledene
Tongeren 23 April 1881
[redacted]
De Zoete

Later op de dag vertelde De Zoete enkele verhalen waarmee hij te kennen gaf op het gebied van financiën niet zo principieel te zijn als de Meester. Eén ervan had zich omstreeks 1870 afgespeeld en ging over olielampen. Al was De Zoete zeer behoudend, als het op iets nieuws en goedkopers aankwam, dan was hij er als één van de eersten bij om er profijt van te trekken. Toen er als brandstof voor lampen petroleum kwam, dat veel goedkoper was dan patentolie, schafte hij de oude lampen af en nam petroleumlampen. Na enige tijd sprak Le Chevalier hem erover aan en wees op het brandgevaar, dat niet alleen de tuinmanswoning maar ook het grote huis zou bedreigen. Die brandstof was erg gevaarlijk vond men. De Zoete moest hier wel gehoor aan geven en zijn patentolielampen weer in gebruik nemen, maar wist nog wel duidelijk te maken dat hij om de lagere kosten petroleum had genomen. Het zou hem een dikke vijftig gulden per jaar hebben gespaard. Als schadeloosstelling kreeg hij f 75,- per jaar. Toen nog maar enkele maanden later Le Chevalier zelf petroleumlampen aanschafte, kwamen zij in tuinmanswoning ook weer te voorschijn. Over de f 75,- werd niet meer gesproken.

Le Chevalier heeft in de loop der jaren veel laten experimenteren met mest en nieuwe gewassen om te trachten het bestaan van de boeren te verbeteren. Vanaf 1845 waren er proeven genomen met guano, stalmest met fijngehakte lompen, gips, haardas en beendermeel. Nadat De Zoete op Tongeren was

gekomen werd er vanaf 1865 geëxperimenteerd met bagger uit de Amsterdamse grachten. Het ging per schip over de Zuiderzee naar Kampen en via de IJssel en het Griftkanaal naar de loswal bij de Horsterbrug, waar de boeren het konden ophalen. In 1867 stelde De Zoete voor een proef met „chemische mest” te nemen. Het resultaat was erg goed maar evenals bij de andere soorten, was deze mest te duur voor de boeren.

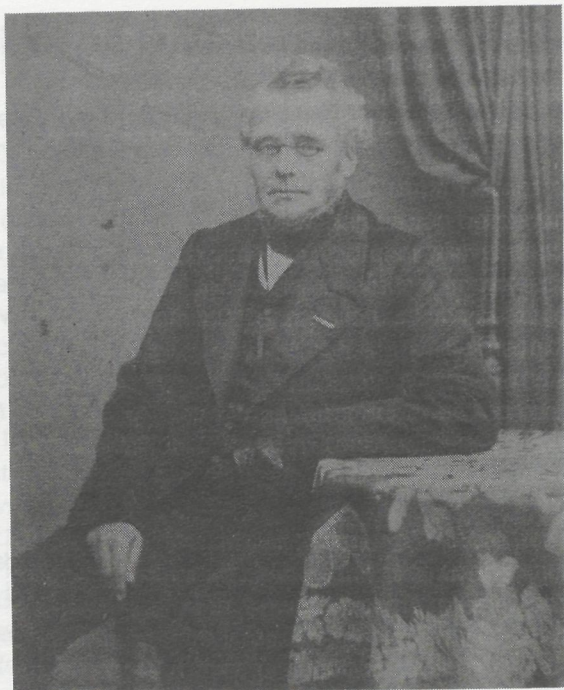
De eerder genoemde strengheid van de bosbaas jegens de boeren betekende niet dat hij geen belangstelling voor hen had. Hij leefde zeer mee en trad menigmaal op als pleitbezorger: 3 januari 1874. „Bij van Noorl heeft nu het vierde der kinderen de Ziekte (roodvonk) en hij heeft zich wel zoo gebrand dat hij ligt in geen Maand zal kunnen werken en voor het overige hoe erg of het is weet ik niet bepaald daar het een besmettelijke Ziekte is zoo kom ik er niet ook niemand uit de buurt. Maar wat er nodig is dat weet ik wel als UE hem zijn dagloon doorlopend wilde schenken zoude al heel bijzonder te pas komen want nu is het een huishouden van dubbele onkosten...”.

15 februari 1877. „Hoe het de Boeren al jaren achter elkander gegaan is is UE duidelijk bekend altijd in hoofdzaak ongunstig maar na dit jaar plaats al het voorgaande in de schaduw. UE kan als zeker aannemen dat Uwe grootste Boeren door elkander 80 mud Boekweit minder hebben dan bij een behoorlijk verbouw reken die nu op *f* 7, is *f* 560. En behalve de Boekweit was door de Droogte ook in een woord alles schadelijk dit is UE bekend. Doet hierbij de hoge prijzen van Hooi en Koeken en hoe onaangenaam ook maar dan is men dadelijk tot het besluit als gevolg van misgewas kunnen de Boeren eigenlijk dit jaar geen pacht betalen”.

In de loop van de tijd stelde hij ook nog al eens voor bij één der pachters of arbeiders de doktersrekening te betalen, wat altijd de instemming van Le Chevalier kreeg.

Wanneer wij het voorgaande de revue laten passeren dan kunnen wij wel zeggen dat de dagen van Baas de Zoete goed gevuld waren: de werkverdeling van de arbeiders en het toezicht op het werk, de zorg voor de moestuin, de verzending van wild en groenten, contact met de boeren, het bijhouden van zijn administratie en niet te vergeten het schrijven van brieven aan Le Chevalier.

De dagen mochten dan goed gevuld zijn, zondag was rustdag. Over de zondag zegt meester Hendriks in zijn beschrijving van Baas de Zoete: „Op Zondag hield hij zich terzijde van alle dagelijkse beslommeringen, dan was het de kerk, die hem en zijn gezin opeiste. Hij ging niet op bezoek, ontving liefst geen bezoek, maar maakte wel een korte wandeling, altijd in zijn mond een gebogen pijp met een dop als vonkenvanger. Dikwijls zag ik hem dan staan, zijn oog gericht op een bepaald deel van de ruimte om hem. Soms ging zijn rechterarm omhoog „ja, dat zou daar een mooi geheel kunnen worden met de andere bossen”. Dat oog voor de schoonheid van de natuur om hem heen blijkt ook uit een opmerking in één van zijn brieven aan Le Chevalier:

Charles le Chevalier – 1800-1881.

4 juni 1875. „Jammer dat UE nu al niet na buiten kan komen om dezen tijd is het in veel opzigten mooijer als in het laats van September”.

Op 2 augustus 1868 was de school geopend op Tongeren. Afgaande op een krantenartikel geschreven in 1913 door de schoonzoon van het schoolhoofd, heeft meester Wesseldijk het altijd goed kunnen vinden met de bosbaas. „De Meester die zoo menigmaal bij hem kwam en die zoo gezellig kon praten, is vóór hem weer vertrokken uit Tongeren daarheen, vanwaar men niet terugkeert”. Er waren hoogtepunten en dieptepunten in hun verhouding. Eénmaal waren de gemoederen zo verhit om het gebruik van paard en wagentje voor de kerkgang, dat beide hun beklag deden bij Le Chevalier die, zeer vertoornd, als scheidsrechter moest optreden.

J. C. Kreffer.

Uitnodiging

voor de ledenvergadering van de historische vereniging Ampt Epe op donderdag 27 oktober 1994 in de Brinkzaal van de Eper Gemeentewoning, Stationsstraat 25 in Epe.

Aanvang 19.30 uur.

Agenda

1. Opening
2. Notulen van 25 november 1993
3. Ingekomen stukken / mededelingen
4. Verslag secretaris
5. Verslag penningmeester
Verslag kascommissie
Benoeming nieuw kascommissielid
6. Bestuursverkiezing
Aftredend en herkiesbaar de heer M. Endendijk. Tegenkandidaten kunnen tot één uur voor de aanvang van de vergadering aangemeld worden
7. Rondvraag
8. Sluiting

Na het officiële gedeelte (om ongeveer 20.00 uur) zal ons bestuurslid de heer J. C. Kreffer een lezing houden over het landgoed Tongeren. De heer Kreffer zal onder andere praten over de manier waarop in deze tijd een landgoed in stand gehouden wordt. Wij hopen vele leden te mogen begroeten. Niet-leden zijn natuurlijk van harte welkom. Wij vragen van hen een rijksdaalder entree.

Noteer al vast in uw agenda: donderdag 27 oktober.

W. Terwel.

Nieuw licht op oude schaapskooi

In deze tijd gaat alles snel en vlug, en vernieuwing van gebouwen, gaat ook razend snel.

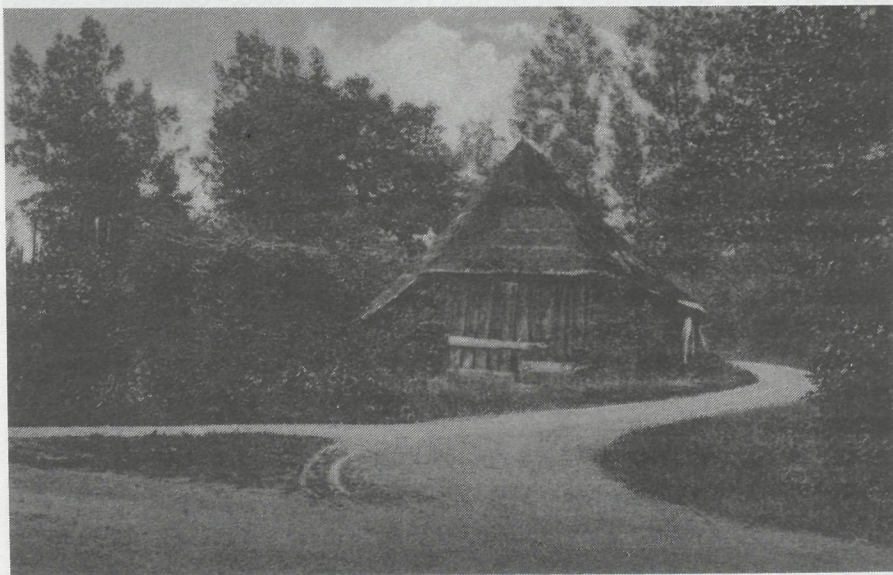
Maar u, als lezer van dit stukje in dit blad, heeft vast wel gevoel en begrip voor gebouwen en bouwstijlen uit het verleden, onder andere molens, kastelen, vestingsmuren en oude steden.

Ook in de gemeente Epe hebben wij leuke oude gebouwen als wij ze maar willen zien. Op de weg van Emst naar Epe zie je links net voorbij „De Dood” de herrezen schaapskooi staan. Hier staan wij even stil bij een stukje geschiedenis. Deze schaapskooi stond er al in de vorige eeuw. Na enig speurwerk vinden wij die genoemd in een akte uit 1842, toen namelijk de heer P. L. Berkhoff, koopman te Epe, het landgoed Pijkerensgoed of „De Dood” kocht van mevrouw Josina Maria Christina Daendels, echtgenote van William Grenfell.

In die akte wordt de schaapskooi wagenschuur genoemd. In een akte uit het jaar 1860 wordt het schaapskooi genoemd. De schaapskooi is in de familie Berkhoff steeds van vader op zoon overgegaan.

Toen in 1904 de heer G. Berkhoff de kooi in het bezit had, zag die er goed onderhouden uit. Hij heeft er geen schapen in gehad, maar in zijn tijd was het een opslagplaats voor brandstof, hout en veenpoffen.

In de jaren vijftig komt er belangstelling van de gemeente; gemeente-architect Meyer komt bij de heer Berkhoff overleggen om de schaapskooi op de monumentenlijst te zetten.

Schaapskooi ± 1910.

In 1967 kwam de schaapskooi op de monumentenlijst te staan. Dit met tegenzin van de heer Berkhoff, want de schaapskooi had onderhoud nodig en geld hiervoor had de gemeente niet.

Toen begonnen de meningsverschillen tussen de gemeente Epe en de heer Berkhoff over onderhoud en opknappen van de kooi. De schaapskooi raakte in verval en toch bleef het de gemeente en de heer Berkhoff bezig houden dat het zo met de kooi de verkeerde kant op ging.

In 1974 neemt zoon Piet Berkhoff het bedrijf en dus ook de schaapskooi over. Bij een subsidie-aanvraag voor het opknappen van de kooi, was er geen geld. Nadien raakten de eigenaar en de gemeente steeds verder uit elkaar. De schaapskooi raakt steeds verder in verval en in 1985 schrapt het ministerie van WVC het van de monumentenlijst. Het bouwval bleef er staan en zakte steeds verder ten aarde; een zielig stukje kooi bleef staan.

In 1991 – met het Emsterfeest – heeft het Emster Belang een enquête gehouden onder de Emster bevolking over herbouw of voorgoed verdwijnen van de schaapskooi. Deze uitslag was er positief voor herbouw. Door deze uitslag is de „Stichting tot herbouw en instandhouding van de schaapskooi in Ernst” in het leven geroepen en opgericht. De familie Berkhoff, eigenaar van de restanten en het stukje grond waar de kooi op stond, heeft dit voor één gulden overgedragen voor herbouw van de kooi.

Ook buurman Witteveen van de Korte Laarstraat heeft medewerking verleend door een stukje van zijn weiland naast de kooi aan de stichting te verkopen voor een vriendenprijsje, zodat de herbouwde kooi iets meer van de weg af kan komen te staan en dus meer ruimte heeft.

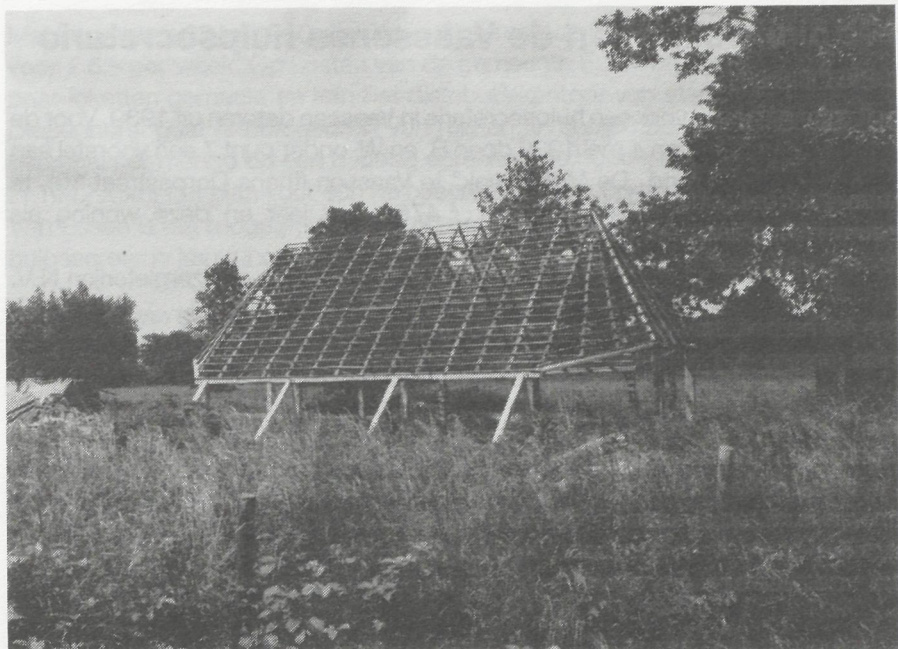
Dan komt voor de stichting het werk: er moet ± f 60.000,- op tafel komen en veel hulp van vrijwilligers is nodig anders valt dit bedrag nog veel hoger uit.

Er worden een aantal goede akties op touw gezet die geld in de kas brengen: onder andere de lopathon en de uitgave van het eerste fotoboek van „Emst uut de olde deuze”. Dit was een leuke bijdrage. Dan de vele sponsoringen, giften van bedrijven, particulieren en verenigingen; daarbij de subsidies van gemeente, provincie en overheid. Zo is het bedrag bij elkaar gekomen, zodat met de herbouw begonnen kon worden.

De schaapskooi staat er weer!

Door de medewerking van de stichting en vrijwilligers is er veel werk gedaan, ook door bedrijven, die het goed ondersteunden. Ook het rieten dak is door de rietdekkers vakkundig gelegd.

Ik ga geen namen noemen van sponsors of medewerkers, want dan vergeet ik soms mensen of namen en dat wil ik niet, want elke hulp is in dank aanvaard. De datum van oplevering van de schaapskooi zal medio september/oktober 1994 zijn. Of er schapen in komen is nog niet bekend, maar in ieder geval aan de Eperweg in de bocht van „De Dood” staat weer de schaapskooi en dit beeld langs de dorpenweg van Ernst naar Epe is toch bewaard gebleven voor de toekomst.

De lotgevallen van de Vaassense hulpsecretarie

De eerste plannen voor een hulpsecretarie in Vaassen dateren uit 1939. Voor de raadsvergadering van 4 mei 1939 doen B. en W. onder punt 7 een voorstel aan de raad om het pand „De Molenbeek” te Vaassen (thans Dorpsstraat 10), te huren van de erven Te Riele voor f 475,- per jaar en deze woning als hulpsecretarie in te richten.

De Kon. Ned.- en de R.K. middenstandsbond, alsmede de ijzergieterijen N.V. Industrie en N.V. Vulcanus reageren enthousiast op dit plan.

De reactie van de raad is jammer genoeg niet positief en bij brief van 16 juni wordt de erven meegedeeld dat de huur van het pand niet doorgaat. De tijdsomstandigheden zullen er wel de oorzaak van zijn dat het stil wordt om het onderwerp „hulpsecretarie”.

De invoering van de levensmiddelendistributie is aanleiding voor het gemeentebestuur uit te zien naar een lokaliteit die kan dienen voor distributiekantoor. Hiervoor valt het oog op een gedeelte van de woning van B. van Essen aan de Dorpsstraat te Vaassen.

Deze woning stond aan de kerkzijde naast de huidige electrawinkel van H. van de Schepop. Later heeft dit perceel, waarin naderhand D. Vosselman nog een rijwielzaak heeft gehad, moeten wijken voor de nieuwbouw van de Rabobank.

Dorpsstraat m. Postkantoor - Vaassen.

Uiterst links de woning waarin de hulpsecretarie gevestigd is geweest.

Met ingang van 29 juli 1940 worden in dit perceel de beide voorkamers gehuurd voor f 6,- per week. Op kosten van de gemeente Epe worden in de gang een paar loketten gemaakt en kan het distributiekantoor van start. Burgemeester Diepenhorst gaat er ook gebruik van maken. In september 1940 begint hij er éénmaal per maand op een middag spreekuur te houden. In 1942 komt het plan voor een hulpsecretarie weer op tafel. In de woning van Van Essen is het mogelijk voor f 1,50 per week een vertrekje te huren dat als hulpsecretarie kan functioneren.

De huur van de hulpsecretarie maakte maar een klein gedeelte uit van het „goudmijntje van Van Essen” zoals een gemeente-ambtenaar de huurinkomsten betitelde.

MEMORANDUM

29.7.4

VAN

DE GEMEENTE-SECRETARIE

AAN

VAN

EPE (Gld.)

Giro Gemeente Epe 37346

Telef. 400 (Kengetal K 6780)

EPE,

194

Het goudmijntje van Van Essen te Vaassen.

*Distributie dienst: voorkamer f 7,- per week = 364,- per
 achterkamer f 3,- " " = 156,- "
 lokaliteit
 uitreik. groep, 2,50 per dy. yk. = 490,- "
 Hulpsecretarie: voorkamer f 3,- per week = 156,- "
 Totaal f 1166,- "*

*Bovendien op kosten gemeente een foute
 timmermanswerk plaats verbouwd in een
 behoorlijke lokaliteit!!!*

V.P. 1000-4-'41

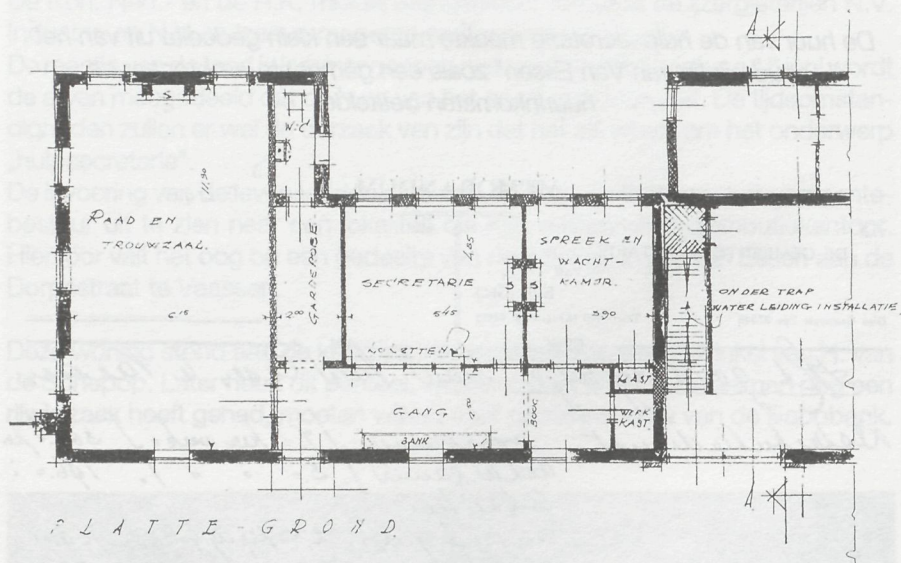
B. en W. vinden het blijkbaar wel een geschikte locatie voor een definitieve hulpsecretarie en na de tweede wereldoorlog wordt hierover contact opgenomen met de eigenaar. In april 1946 blijkt dat Van Essen een bedrag van f 15.000,- in zijn hoofd heeft.

De gemeente-architect, die B. en W. van advies moet dienen, vindt een aankoopbedrag van f 12.000,- à f 13.000,- ruim voldoende en men komt dan ook niet tot een akkoord.

Van Essen heeft er daarna nog eens over nagedacht en komt in oktober 1947 met een nieuw voorstel. Hij wil de woning nu verkopen voor f 10.000,- maar dan moet de gemeente het brandspuithuisje aan de markt in Vaassen (waar nu de „Komart” staat) tot een woning voor hem verbouwen.

Het eisenpakket betreffende de uitvoering van het plan dat Van Essen voor ogen zweeft is dermate kostbaar dat B. en W. maar een paar dagen nodig heeft om de eigenaar te berichten dat zij hier niet op ingaan.

In augustus 1947 heeft dat gemeentebestuur nog het plan om voor f 6.800,- de woning van de heer Jeukens aan de Dorpsstraat aan te kopen. Men is vermoedelijk niet snel genoeg want Jeukens verkoopt zijn huis aan de wed. G. Heering en vertrekt op 28 augustus 1947 naar Nederlands Indië.

Plattegrond oostelijke Koetshuis, het tegenwoordige restaurant.

Nieuwe mogelijkheden komen in 1948. Op 28 mei richten B. en W. een verzoek aan de „Vrienden der Gelderse kastelen” om een tweetal vertrekken te mogen huren in kasteel „De Cannenburgh”. De reactie is gunstig. Op 13 augustus deelt de stichting mee bereid te zijn tot verhuur voor de somma van f 3,- per week. Ook het Nederlands Beheersinstituut, dat, omdat het kasteel als vijandelijk vermogen nog onder beheer staat hier een woordje meespreekt, maakt geen bezwaren. Maandag 3 januari 1949 worden de vertrekken als hulpsecretarie in gebruik genomen en met ingang van de 7de kan de Vaassense bevolking van deze gemeentelijke service gebruik maken.

Centrale verwarming ontbreekt uiteraard en de gemeente-architect wordt op pad gestuurd om G. Labberton te vragen of hij de kachels wil stoken, de vertrekken van de hulpsecretarie schoonhouden en wat zijn voorwaarden zijn. Labberton wil het baantje wel vervullen voor f 3,- per week en wordt hiermee belast.

Dokter G. E. Windemuller, die een gedeelte van het oostelijk koetshuis bewoont schrijft 1 januari dat de woningadviescommissie (waarvan hij lid is) al in de grote, netjes opgeknapte zaal van de Cannenburgh vergaderd heeft. Hij verzoekt nog om een buitenlamp aan te brengen bij de toegangshal en zal „Burgemeester op 6 Januari in het nieuwe gemeentehuis-appendix ontmoeten met een ongelooflijk mooie cocosmat”.

In april 1949 maakt de Rijksgebouwendienst nog bezwaar tegen de verhuur als hulpsecretarie. Men treedt in overleg met als resultaat dat het gebruik voorlopig kan worden gecontinueerd. Dit voorlopig duurt tot 15 januari 1952, dan komt er een einde aan de huurperiode van de vertrekken in het kasteel en moet de hulpsecretarie vertrekken. Tijdelijk kan men terecht aan de Stationsstraat (nu nr 47). Hier was voorheen gevestigd de kantoorboekhandel van Nannie Windemuller, een zuster van dokter Windemuller.

Nu worden opnieuw pogingen ondernomen om voor de hulpsecretarie een definitieve standplaats te krijgen. Hiertoe moet de gemeente-architect met de meeste spoed aan de slag. Het gaat nu in de eerste plaats om een verbouwing van het oostelijke koetshuis bij het kasteel.

Behalve onderkomen voor de hulpsecretarie wil men daar ook een raad-trouwsaal realiseren.

Het eerste ontwerp van gemeente-architect K. Meyer valt niet in goede aarde maar een tweede plan valt beter in de smaak.

De „Vrienden der Gelderse kastelen” willen ook meewerken door het koetshuis voor 50 jaar om niet aan de gemeente Epe af te staan.

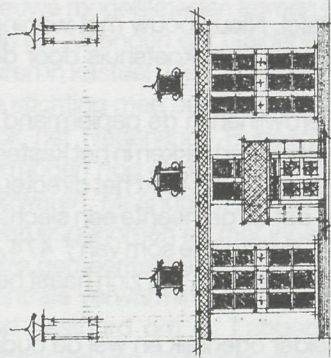
Maar B. en W. willen ook nog een alternatief.

Zij denken over een nieuwbouw aan de Kerkweg te Vaassen, zo ongeveer waar nu het bibliotheekgebouw staat. Dit zal dan een gebouw met dienstwoning moeten worden. Wat architect K. Meyer voor ogen heeft gestaan laten wij u zien, evenals het plattegrondplan van het eventueel te verbouwen koetshuis. Voor beide opdrachten was de gemeente-architect erop gewezen dat de uitvoering zo sober mogelijk diende te zijn.

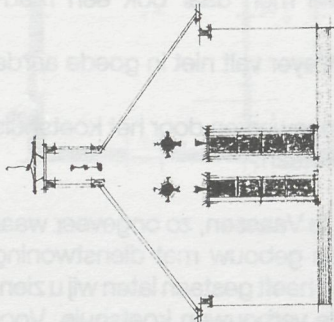
Eind april 1952 komen de geraamde kosten ter tafel. Nieuwbouw met woning komt in totaal op f 64.800,- terwijl de verbouwing van het koetshuis door de architect wordt geraamd op f 29.325,-.

De gevolgen zijn wel voorstelbaar: alle plannen verdwijnen in de papiermand. Bij het nazien van de papieren inzake de huur van enkele vertrekken in het kasteel over de periode van 3 januari 1949 tot en met 15 januari 1952 blijkt het directeur Buurman van de „Vrienden der Gelderse kastelen” dat de gemeente een slechte betaler is. Het totale huurbedrag over deze periode, de kapitale som van f 474,- staat nog open. Geen beste beurt voor het gemeentebestuur, dat zich haast het verzuim zo snel mogelijk goed te maken.

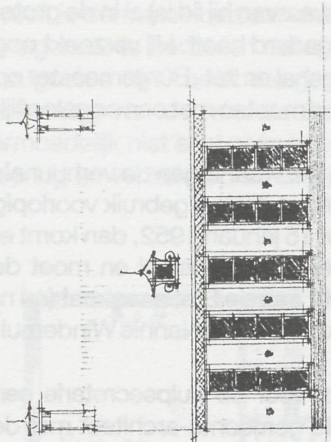
In januari 1953 hebben B. en W. nog weer een helder ogenblik en wel de oude Muloschool aan de Dorpsstraat bij de Valk. Op de oude plattegrond van de school trekt de gemeente-architect een paar lijnen die het gebouw in feite in drie gedeelten verdelen.

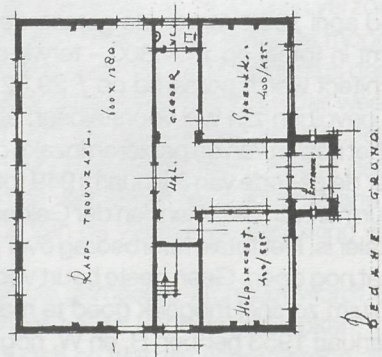
GEVEL ZERKWIJF.

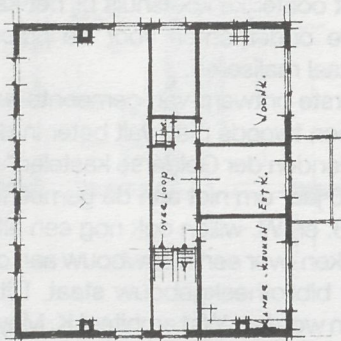
ZYGVEELD.

GEVEL HARST.

BEGANE GROND.

1e DEERING.

IDEESCHETS
VRIJESSE
SCH. 1 A 100.

K. v. v. v.
52-11.

1/3 deel voor onderdak voor de brandweer, 1/3 deel voor de hulpsecretarie en 1/3 deel voor onderkomen van de politie. Met een beetje overleg kan er boven zelfs nog een flinke woning gerealiseerd worden.

Het blijkt met recht een luchtkasteel en de plannen blijven beperkt tot een ontwerpplattegrond.

Het tijdelijk onderdak aan de Stationsstraat heeft toch nog geduurd tot september 1963 dan houdt men het daar voor gezien en neemt zijn intrek in het „Gebouw voor christelijke belangen” aan de Kosterstraat.

1972 brengt nieuwe kansen. In mei krijgt de hulpsecretarie onderdak in het politiebureau dat gevestigd is in het oude gebouw van de Rabobank, Dorpsstraat 66. Het verblijf duurt tot 1 juli 1978, dan verhuist de hulpsecretarie naar Dorpsstraat 60, het nieuwe gebouw van de Rabobank. Hoewel de huur in eerste instantie wordt opgezegd per 1 juli 1983 blijft men daar toch zitten tot 1 januari 1986.

Plannen om nog tijdelijk naar café „Spoorzicht” te verhuizen (het huidige Leienstein), zijn niet tot uitvoering gekomen.

Thans heeft de hulpsecretarie een plekje gevonden in „De Wieken”. Voor hoelang?...

W. Terwel.

Bronnen: Gemeente-archief Epe. Dossierdozen 240 en 705.

Nog een hulpsecretarie

Werken bij „De Todt” was een niet zo plezierige bezigheid in de laatste jaren van de tweede wereldoorlog. Talrijke bewoners van de gemeente Epe werden gevorderd of opgepakt om graafwerkzaamheden voor verdedigingswerken langs de IJssel uit te voeren. Het zwaartepunt lag bij Olst.

Ten dienste van deze mensen heeft de gemeente Epe een tijdlang een lokaliteit in huur gehad van de heer G. J. Brinkman aan de Dorpsstraat 11 in Olst, waar een hulpsecretarie was ingericht.

Met ingang van 6 november 1944 kreeg Brinkman hiervoor een vergoeding van f 6,- per week.

Zorgde aanvankelijk de „Organisation Todt” voor de benodigde brandstof voor de verwarming, in december 1944 was dit afgelopen en moest loco-burgemeester Paul Wagenaar een beroep doen op de burgemeester van Olst om brandstof voor verwarming van de lokaliteit, „waar de heer Geerts met zijn helpers zitting houdt”. Verdere gegevens over deze secretarie ben ik niet tegen gekomen.

Misschien dat één van onze lezers hierover nog nadere bijzonderheden kan meedelen?

W. Terwel.

De Bataafse Revolutie in 1795 in Epe

of: de aandrang van Daendels

of: gemeentebestuurders die het net zo lief niet waren

In 1995 is het 200 jaar geleden dat Nederland één van de minst bloedige revoluties in de wereldgeschiedenis meemaakte. Niet voor niets wordt die dan ook de Fluwelen Revolutie genoemd.

Wij zullen eens kijken hoe dat in Epe is verlopen en wij bekijken daarvoor de notulen van de eerste revolutiedagen in het ambt Epe. Voluit schreef de secretaris op de eerste revolutiedag het volgende:

„Op aandrang van den Generaal Daendels en volgens de begeerte van het Comité Revolutionair te Amsterdam, zijn onder Epe eenige ingezetenen aangezocht dat het volk van Epe, in navolgende van alle steeden en plaatsen der Vereenigde Nederlanden sig zouden ontslaan van het juk waaronder het Nederlandsche volk tot hier toe heeft komen te zugten.

Zoo hebben eenige inwoonders van Epe dan ook op het arrivement van deze evengenoemde Generaal Daendels te Epe sig met die zorge belast om op een tijdstipt zoo als wij heeden beleven, om voor alle welzijn te waaken deze omwenteling te Epe te beginnen.

Waarop bij klokkenslag de oproeping van het volk van Epe is geschied voor de kerk, wanneer onder het aanhoudend luyden der klokken door het in grote menigte vergaderde volk den 5 february 1795 des voordemiddags in tegenwoordigheid van welgemelde Generaal Daendels tot provisioneelen volksrepresentanten te Epe met eenparigheid van stemmen zijn verkoren de medeburgeren:

A. F. R. E. van Haersolte

Hendrik Brouwer,

Aart Overbosch,

Arend van Zuuk,

Gerrit van Zuuk,

Evert Vermeer,

en tot secretaris

Nicolaas Vorster.

Wanneer de gekorene volksrepresentanten uyt naam en last van het volk van Epe de regeringsleden van het vorig regeringsbestuur met aanseggeringe van den schout van het ampt, van hunne posten hebben vervallen verklaart.

Ook hebben op denselvdn dag opgemelte representanten in hunne vergaderinge beslooten den buur- en rotmeesteren der carspels Vaessen en Oen bij missive te schrijven om daer bij aan te dringen om in navolginge van alle steden en plaatsn der Vereenigde Nederlanden, op gezegde aandrang van de Generaal Daendels en volgens de gealligueerde begeerte van het Comité Revolutionair te Amsterdam, ook het volk van Vaessen en Oen bij klokkenslag op te roepen om uyt hun midden te Vaessen vier en te Oen twee representanten te kiezen”.

(De brief aan Vaessen was gericht aan de medeburgeren J. B. Haack, Jacob Wolbrink, Peter Rijs, Lambert Rijks en Barthold Sturris, ontvanger en rotmeesteren te Vaessen, en die van Oene aan de medeburgeren Aart Aalberts Krijgsman, Hendrik Hagedoorn, Rick Roelofs Riphagen en Jan Lulofs, boerrigter en rotmeesteren te Oen).

„Welke brieven dan ook door den secretaris N. Vorster geëxpedieert sijn, met dat gevolg dat te Vaessen den 7 february 1795 bij het aantrekken der klok het volk opgeroepen zijnde als toen aldaar het vergaderde volk voor het kerkhoff met eenparigheid uyt hun midden tot provisioneele volksrepresentanten hebben verkoren de medeburgeren:

Jan Mulder
Aalt Mulder
Jochem Langen
Lambert Theunis Koekkoek.

En op maandag dan 9 february daaraanvolgende is te Oen bij klokkeslag het volk opgeroepen, wanneer toen uyt het vergaderde volk voor het kerkhof ook met eenparigheid uyt hun midden verkoren zijn tot provisioneele volksrepresentanten de medeburgeren:

Willem Bredenoort
Arent Nijenhuis.

Welke volksrepresentanten alle dan ook de Fransche constitutie aangenomen hebben te sullen helpen maintaineren en teffens beloovt hebben de provisioneele regening van het ampt van Epe te sullen waarnemen.

T'oirconde is deeze door den secretaris betekent op den 9 february 1795, het eerste jaar der Bataafse Vrijheid.

getekend
N. Vorster
secretaris”.

Meteen werd ook, op aandringen van de volksvertegenwoordigers van Hattem, een vertegenwoordiger van Epe naar de Statenvergadering van 5 februari te

Nijmegen gestuurd. Daartoe was verkoren A. F. R. E. van Haersolte, maar diens volmacht of geloofsbrief vinden wij met een aantekening van Daendels zelf in het archief terug, waaruit blijkt dat Van Haersolte niet zitting kon nemen in de Staten, omdat hij ook ontvanger was. Daendels' aantekening is „gedateerd”: Beekbergen om 4 uur (dit moet 5 februari om 16.00 uur zijn geweest). Blijkbaar is Van Haersolte met zijn geloofsbrief door Daendels onderschept en teruggestuurd. Vrij snel moet toen Evert Vermeer zijn afgereisd, want die zat twee dagen later, op 7 februari, in Nijmegen in de Statenvergadering.

Op deze manier zijn dus de voorlopige volksvertegenwoordigers in de drie dorpen van het Ambt Epe verkozen. De revolutie was ook hier een feit en dat nog vrij vroeg ook. Epe liep (aan de hand van Daendels) ten opzichte van de rest van het platteland van de Veluwe mee voorop bij de revolutie. Bovendien hebben zij in het dorp Epe rap gehandeld, gezien het feit dat twee dagen later Evert Vermeer reeds als vertegenwoordiger in de Statenvergadering kon aanschuiven bij alle anderen die een dag eerder waren begonnen. Bloedvergieten was er niet bij, de zaak werd keurig geregisseerd, klokluiden bracht het volk op de been en zonder een onvertogen woord werd het geheel afgewikkeld. Het volk dat mocht kiezen bestond overigens alleen uit mannen van 20 jaar en ouder. De oude jonkers werd eenvoudig door hun eigen schout op last van het volk meegedeeld dat zij bedankt werden en Vaassen en Oene werden keurig per brief opgeroepen eveneens een revolutie te beginnen, hetwelk vlekkeloos na enkele dagen werd uitgevoerd. De inbreng, „aandrang”, van Herman Willem Daendels, die in 1786 in Hattem reeds een revolutiepoging had gedaan en sindsdien als banneling Generaal in het Franse leger was geworden, was heel groot. De vraag, die onbeantwoord moet blijven, is: met hoeveel machtsvertoon hij hier is verschenen om de revolutie op gang te brengen. Evenmin kan worden gezegd in hoeverre de Epenaren er zelf aan toe waren om het oude juk af te werpen.

Overigens had Daendels in 1794 en 1795 naar zijn stellige overtuiging het beste met Nederland voor. Hij kwam dan weliswaar met een Frans leger deze richting uit, maar alleen op de revolutie te bewerkstelligen. Keer op keer drong hij er dan ook bij de Nederlanders op aan om zelf de revolutie te beginnen en dan Frankrijk als bondgenoot tegemoet te treden. Een Franse bezetting kon dan uitblijven. Uiteindelijk is dat nog net op de nipper gelukt en Amsterdam ging net op tijd „om”. Daar is toen het Comité Revolutionair gevormd, dat ook in onze stukken wordt genoemd. Dat er voor 1795 sprake was van een „juk”, is onmisbaar, hoewel waarschijnlijk velen op het platteland zich daar niet dagelijks van bewust waren geweest en er niet steeds „onder hebben komen te zuchten”, evenmin dat zij daarna dagelijks de zegeningen van de democratie die over hen was gekomen, zullen hebben geprezen. Uit wat nu volgt blijkt ook, dat een deel van de voorlopige volksvertegenwoordigers geen fanatieke bestuurders, noch fanatieke patriotten waren.

Landschapsvergadering
 Nijmegen
 Saterdag 7 Februarij 1795

Procurator
 als gisteren
 Op Door het Quaker van Nijmegen
 op gisteren afgesproken
 geresolveerd

Post Vermeer

^{1^o} Om alle Districten, welke nog
 geen Gemeente? in deze Vergadering
^{2^o} Het Quaker van
 Nijmegen

Landschapsvergadering te Nijmegen op 7 februari 1795
 (de tweede dag van vergaderen). Ook Evert Vermeer verschijnt,
 naast degenen die er „gisteren” al waren, ter vergadering.

verkiezbaar, noch admisfibel zyn tot eenigerhande Posten van Regeering, gelyk ook niet tot de administratie van Justitie (de Posten van Ministers, in zulke Collegiën, hier onder begreepen) zullende, inval onverhooptelyk de zoodanigen zich mochten hebben ingedrongen in het Bestuur, of daar in op de eene of andere wyze geraakt zyn, zylieden, binnen acht dagen na publicatie dezès, hunne Posten moeten verlaten en inruimen aan ontwyfelbaare Vrienden van Vryheid en Gelykheid, der tegenwoordige orde van zaaken toegedaan.

Wordende de respectieve Regeeringen, zoo in de Steden als ten platten Lande, gelast, toe te zien, dat aan deze verklaarde intentie van de Vertegenwoordigers van 't Vrye Volk van Gelderland, stiptelyk worde voldaan.

De publikatie over het weren van Oranjeklanten en aanhangers van de oude constitutie uit de besturen.

Op de vergadering van 1 maart 1795, nog geen maand na de revolutie, ontbreekt reeds de helft van de vertegenwoordigers. Degenen die er wel zijn, besluiten dan maar een boete van drie gulden in te stellen op elke keer dat een bestuurder zonder goede reden afwezig is.

Op 18 mei 1795 werd door het provinciebestuur gepubliceerd dat, overwegende dat „de posten van het bewind moeten bezet zijn door mannen, welker cordaate en vaderlandslievende sentimenten niet twijffelachtig zijn, geene persoonen in het algemeen bekend voor ijveraars of aanhangers van 't voorig bestuur, of aankleevers van het huis van Oragne en de zoo genaamde oude constitutie... en geen ontwijffelbaare bewijzen hebben aan den dag gelegd van hun patriotisme... en welken dus nimmer kunnen worden geacht, van harte en ter goeder trouwe tot de herstelling onzer burgerlijke vrijheid en vaststelling der nieuwe orde van zaaken, mede te zullen werken, niet zullen verkiesbaar, noch admissibel zijn tot eenigerhande posten van regeering,...

Op 28 mei 1795 werden de representanten van Epe hoofd voor hoofd afgevraagd of zij Oranjeklant en aanhanger van het oude bestel waren. Hierop antwoordden A. Mulder, Jochem Langen en Lambert Theunis Koekkoek, allen Vaassenaren, positief en voegden er aan toe dat zij hun plaats in het gemeentebestuur best wel wilden afstaan. Vreemd genoeg ging dat niet door, waarom niet, wordt er niet bijvermeld. Waren de heren te gretig om hun stoel vrij te maken? Konden zij niet worden gemist? Was het voor hen alleen maar een smoesje om ontslagen te worden? Uit het gevolg zal blijken dat zij het al gauw opnieuw zouden proberen het bijltje er bij neer te leggen. Overigens is het interessant om te zien dat er in Hattem geen woorden zijn vuil gemaakt aan deze publikatie. Natuurlijk waren zij daar allemaal vurig patriot! Daar hoefde geen twijfel over te bestaan.

In juni komt er een vredesverdrag met Frankrijk en staan de verkiezingen van definitieve volksvertegenwoordigers voor de deur. Sommige voorlopige representanten houden het dan voor gezien. Zij waren toch al niet van harte bestuurder, noch van harte patriot zoals wij reeds hadden gezien:

„Vaessen, den 15 July 1795

Vrijheyd, gelijkheyd, Broederschap.

Medeburgers en volksrepresentanten, de municipaliteit des amps Epe, Wij ondertekende J. L. Mulder en L. T. Koekkoek geven door dezen aen Ulieden te kennen als dat Aelt Mulder gisteravond terug is gekoomen van Amsterdam en wij an hem en Jh. Langen de afkondiginge van de vrede tegens eerstkomende wonsdag, beneffens de plegtige dank- en feesthouding bekend hebben gemaakt, zo hebben A. Mulder en Jh. Langen voornoemd geantwoord: als dat zij direct of indirect in 't geheel haer nergens meer mede zullen of willen meoyen omdat zij na het gedaene placcaet haer erkennen voor geeheel ontslaegen. Dus

laeten zij alles wat er te doen koomd aen mij en J. L. Mulder over en zal dus ons dorp ligtelijk opzigteloos zijn, dewijl het voor J. L. Mulder zijn affairen niet doenlijk is om altijd in huis te zijn en ik buiten dorp woone. Zo is het dat wij in dezen Ulieden koomen versoeken om hier over te beraeden, want J. L. Mulder zegt: als zij haer voor geheel ontslaegen kunnen verklaeren, dat wij ons dan ook voor ontslaegen kunnen houden, dewijl wij ook voor geen lieden van 't patriottismus zijn bekend geweest, daarom versoeken Ulieden hier op te concidereeren dat van deze zaak een goede uitspraak mag koomen en zo Ulieden ons ontbieden om dezen avond te vergadering te koomen, zo zullen wij ten minsten met ons twe koomen, want ik en J. L. Mulder rekenen het voor ons een zaak van groot aenbelang. Maer waer zal het heen als elk zig zoekt te ontlasten en niemand wil belast zijn?

J. L. Mulder: en zoo deze 2 bovengemelde ontslagen zijn, bedanke ik als voren mijn post.

Insgelijks ik L. T. Koekkoek.

Waarmede in toewensching van heyl en zegen en aenbieding van broeders, zo zijn wij ulieder goede vrienden".

Hiermee nam het voorlopig ambtsbestuur in zijn vergadering van 16 juni 1795 opnieuw geen genoegen en de mannen werden geboden aan te blijven tot de verkiezingen.

G. Kouwenhoven, streekarchivaris.

Bronnen:

Oud Archief Epe, inventarisnummer 4, Minuutresolutiën van de municipaliteit, 1795-1798.

Oud Archief Epe, inventarisnummer 11, Bij de municipaliteit ingekomen stukken 1795-1798.

Oud Archief Epe, inventarisnummer 24, Stukken betreffende de verkiezing van representanten van het volk van Epe, 1795.

Jammer genoeg vinden wij hierin niets over de verkiezing van 10 juli, doch slechts over de verkiezing van februari.

Homines Novi. De provisionele representanten uit het Kwartier van Veluwe in de Staten van Gelderland in 1795, door G. J. Mentink, H. C. Stol en L. Turksma. Frans Archief Hattem, inventarisnummers 1, 47 en 111.

Voor u gelezen

De Mothoek, Heemkundige Vereniging Nuwenspete, jaargang 10, nummer 9.

Onder andere:

- Verslag van de lezing van de heer Holla, beroep „heraldicus”, over verschillende wapens: familie-, gemeentewapens.
- Een vuistbijl uit Elspeet, gevonden op Paasmorgen 1994, door J. Bonhof.
- De buurschap Schaveren - Leuvenum, door Haasloop Werner.

De Mothoek, Heemkundige Vereniging Nuwenspete, jaargang 10, nummer 10.

Onder andere:

- Verslag van de lezing van de heer Wildeboer Schut, gids op kasteel Bergh over genoemd kasteel en zijn bewoners. Gegroeid vanuit een donjon van tufsteen, met muren van zo'n twee meter dik en een diameter van 13 meter, gebouwd op een zandheuvel, midden in een moeras met pallisaden er om heen, een zogenaamde „walborg”, tot het gebouw wat er nu staat. Nu de pleisterlaag weg is kun je alle verbouwingen en rampen beter traceren.
- Van Haasloop Werner: Ermeloo, een dorp, welks kom „een groep uitmaakt van 38 steenen huizen, meestal met pannen gedekt, heeft een sierlijke predikantswoning en een schoolgebouw, eene herberg en een houten windkorenmolen, benevens eenen overoude voortijds aan St. Nicolaas gewijde kerk, met toren en hooge spits”.
- 't Frusselt te Vierhouten, door W. C. Queré. Een beschrijving van de ouderdom van de weg door 't Frusselt.
- Het geestelijk leven, door Ad Sulman.

Nieuwsbulletin Felua, 9e jaargang, nummer 1, maart 1994.

- Elisabeth Maria Post (1755-1812). De predikantsvrouw uit Epe, die in haar tijd een bekend publiciste van gedichten en prozastukken was. Zij had een zwakke gezondheid en werd na haar dood begraven op het kerkhof van de familie Rauwenhoff in Tongeren (in de vrije natuur!). Op initiatief van de bekende dominee Prins werd er 100 jaar na haar dood een monumentje opgericht.

Nieuwsbulletin Felua, 9e jaargang, nummer 2, juni 1994.

- „De Faam” van Koning Willem III, door drs E. van Heuven-van Nes. Het ware verhaal achter een beeld voor de koning: de overstroming van 1861, n.a.v. de tentoonstelling Beelden in Nederland 1994 in Paleis 't Loo in de tot dusver nog niet voor het publiek opengestelde Kunstzaal van Koning Willem III.

Bijdragen Felua, jaarboekje voor de geschiedenis en de archeologie van de Veluwe, 11-1993.

Onder andere:

- A. C. Haak. De Varkensbaan en Het Leesten. Dominee Heldring, de Christelijke Vrienden en de ontginningen in Hoenderloo 1848-1910.
- C. J. B. P. Frank en F. A. C. Haans. De parken in Apeldoorn. Een cultuurmonument van allure. Een unieke wijk uit de 19e eeuw waarvan de historische planmatige aanleg, ingevuld met fraaie, hoogwaardige architectuur, karakteristieke parken en groenelementen in 1994 nog gaaf aanwezig is. De duidelijke illustraties laten zien dat de drie elementen – stedenbouwkundige structuur, bebouwing en groen – onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Niet voor niets heeft de gemeente Apeldoorn deze wijk aangewezen als beschermd monument.

Stichting Regiocontact Vecht, Veluwe, IJsselstreek, 16e jaargang, nummer 2, juli 1994.

Onder andere:

- Resten van het heidendom op de Veluwe en in Salland, door dr Judith Schuijff.
- Middeleeuwse Houten beelden. Van de beeldsnijders uit de vroege middeleeuwen is heel weinig bekend. Het aandeel van (leke)-broeders, leden van een kloostergemeenschap zal groot geweest zijn. Tegen het eind van de 12e eeuw ontstond de bouwloods, een gemeenschap van steenhouwers, metselaars, beeldhouwers en timmerlieden die onder leiding van een bouwmeester rondtrokken en tijdelijk verbonden waren aan de bouw van kloosters en kerken. Vanaf de 14e eeuw gingen de bouwloodsen op in de gilden en de beeldsnijders vestigden zich toen als zelfstandige ambachtlieden in de steden.
- Kasteel Twinckel - uniek erfgoed. Kasteel en landgoed (4.000 ha, 150 boerderijen met bouw- en weiland, afgewisseld met heidevelden, vennen en bossen), is altijd door vererving in een familie gebleven, van 1347 tot 1953. Bij het zoeken naar goed drinkwater werd zout water opgepompt. Dat leidde tot de vestiging van de zoutindustrie te Boekelo. In 1953 bracht de laatste eigenaresse het landgoed onder in een stichting om het landgoed als natuurreservaat en cultuurmonument in stand te houden en daarmee zijn historische betekenis te bestendigen.

Arent thoe Boecop, nummer 54, maart 1994. Oudheidkundige Vereniging Elburg.

Beschrijving van erfbeplantingsproject met inrichtingsplannen en inplanten van de erven. Zo'n dertig erven in het buitengebied van Elburg zijn onderzocht en van een inrichtingsplan voorzien.

De Weijerd, 15e jaargang, nummer 1. Stichting tot Behoud van de Veluwe Sprengen en Beken.

Onder andere:

- „Beek- en molenrechten – een historisch overzicht (2)”, door Jan Aalbers. Nadat de mogelijkheid voor het bouwen van molens langs bestaande, natuurlijke beken uitgeput was, slaagden inventieve molenaars en molenbouwers erin grondwaterbronnen te graven en het uittredende water toe te voeren aan bestaande beken of zelfs compleet nieuwe beken aan te leggen. Zij moesten dan weer het recht verwerven op het gebruik van water, hetzij van de Gelderse Rekenkamer of van de heer van een heerlijkheid. Ook het recht op de grond om te graven moest verworven worden. Meestal van de markegenootschappen. De pacht van het water gaf ook het recht op bescherming van de watervoorziening, zodat anderen niet de waterkracht konden wegnemen of verminderen. Bij de aanleg van nieuwe beken moest men de grond verwerven om misbruik van water te voorkomen.

Kroniek, 17e jaargang, nummer 2. Oudheidkundige Kring Voorst.

Onder andere:

- Verslag van de lezing „De Spekhoek, vroeger en nu”.
- Oude ambachten: over Geldersche rookworst, rolpens en muisjes rookvleesch. een verhaal over een strooptocht langs de „slachtkrotten” in den Achterhoek onder leiding van keurmeester Jonge uit Voorst in 1922. Een tocht van de keurmeester langs de slachtkrotten waar voor de vleesconservefabrikanten de thuisslachten de zogenaamde „Jonassers” de dieren slachten, uitbenen, pellen enzovoort in de meest onhygiënische toestanden.

Heemkunde Hattem, uitg. Vereniging Heemkunde Hattem, nummer 58.

Onder andere:

- De huurbetaling voor het stadhuis aan de Gasthuis 1530-1638, door Gerrit Kouwenhoven.
- De Bataafsche Revolutie in Hattem, deel 2: „De Verkiezing”, door Gert Veltkamp.
- Hattem en de Tweede Wereldoorlog, deel 3: „Zomer en najaar 1940”, door A. A. Bot.

Uth het Oulde-Bruck, uitgave van de Oudheidkundige Vereniging „De Broeklanden”, 14e jaargang, nummer 3.

Onder andere:

- Mensen van Vrogger: Albert Knikker, de laatste petroleum-venter van Oldebroek.

Gelders Erfgoed, 1994-1.

Onder andere:

- De Topografische Atlas van Gelderland, door Ruud Borman. De „Atlas” bestaat uit ruim 5.000 topografische werken, waarvan de oudste exemplaren teruggaan tot de 16e eeuw en de jongste tijdens de afgelopen decennia vervaardigd werden. De werken zijn in verschillende technieken uitgevoerd door tal van kunstenaars. een indeling van onderwerpen die in beeld zijn gebracht, plattegronden van steden, panorama's (buitenaanzicht van dorpen en steden), stads- en dorpsgezichten, parken, molens, kastelen en landhuizen, kloosters, landschappen.
- De betrouwbaarheid van topografische tekeningen, door Just Berrengha.
- De Kadastrale Atlas Gelderland 1832, door G. J. De Maret Tak

Gelders Erfgoed, 1994-2.

Onder andere:

- Boeken aan lessenaars geketend, door Kristin Duysters. Lectrijnen in de Librije in Zutphen. Het woord librije is afgeleid van „liberie” uit het Latijnse woord „liber” dat boek betekend. Omdat de boeken zeer kostbaar waren, werden zij als ze bij de kerkdienst gebruikt werden, aan een ketting gelegd aan de lessenaar. De Librije in Zutphen is een zogenaamde kettingbibliotheek uit de middeleeuwen waar de boeken vastgekend waren aan de lectrijnen, zogenaamde lezenaars. De Librije te Zutphen is van mei tot september geopend voor bezoekers.
- Al was 't van goud, het breekt als hout, door Kristin Duysters. Problematiek van het behoud van objecten met gecombineerde materialen.
- De leunstoel, door Eveline Doelman. Bevestiging van hiërarchie of status-symbool?
- Hulpmiddelen voor de onderzoeker van het verleden, door Brord van Straalen. De belangstelling voor de geschiedenis van de eigen streek en de eigen familie is erg toegenomen en een handig praktisch hulpmiddel daartoe zijn de cahiers voor lokale en regionale geschiedenis. Het elfde deeltje daarvan is verschenen en het twaalfde (laatste deel) wordt binnenkort verwacht.
- Vragen over vroeger. Handleiding voor het maken van historische interviews, door Jelle Hagen. Een praktische handleiding voor het maken van historische interviews. De verschillende fasen van het interview worden uitgebreid behandeld: de voorbereiding, het interview zelf en het verwerken van de resultaten. Het boekje van Hagen bevat ook een hoofdstuk over de betrouwbaarheid van het menselijk geheugen en praktische informatie over apparatuur.

Alledaagse Dingen, 1994-4.

Onder andere:

- Aap noot mies of Geit zeep does. Tentoonstelling over leesplankjes, door Esther Lamers. Al eeuwen lang denken onderwijzers na over de beste manier om kinderen te leren lezen. Het leesplankje dat rond de eeuwwisseling werd uitgevonden, leek jè van hét! Binnen een paar jaar werd het op bijna iedere school gebruikt. Aap noot mies is de bekendste, maar er bestaan ook andere: raam, roos, neef, geit, zeep en does.
- Holland, symbool van Turkse origini. Vierhonderd jaar tulpen in Holland, door Martin Jansen. Vierhonderd en één jaar geleden stopte iemand in Leiden een tulpebol in de grond. Een jaar later leverde dat de eerste bloeiende tulp uit de Nederlandse geschiedenis op. Deze dure bloem werd een statussymbool en in korte tijd razend populair bij rijke kooplieden. Met tulpebollen werd zelfs gespeculeerd alsof het aandelen waren. Een duikeling van de prijzen in 1637 bracht de speculanten tot wanhoop.
- Klootschieten: oud volksspel in de lift. 75 jaar zilveren kloot, door Halbro Bosker. Klootschieten is, net als beugelen en kaatsen, een Oudhollands volksspel. Het gaat er om de kloot, een houten bal, zo ver mogelijk weg te werpen.

Het Loar.

Onder andere:

- Ons Onderwijs, door B. B.

Voor wie een artikel in bovengenoemde bladen nader wil bestuderen, liggen de desbetreffende nummers ter inzage bij het secretariaat Dorpsstraat 12, Vaassen, Graag van te voren bellen: 05788-71304.

Inhoud

Ter herinnering Gerrit Sander van Lohuizen door W. Terwel	1
Herinneringen aan G. S. van Lohuizen door G. Kouwenhoven	2
Gijsbertus de Zoete, bosbaas op Tongeren (3) door J. Kreffer	3
Uitnodiging voor de ledenvergadering	8
Nieuw licht op oude schaapskooi door H. Kloezeman	9
De lotgevallen van de Vaassense hulpsecretarie door W. Terwel	12
De Bataafse Revolutie in 1795 in Epe door G. Kouwenhoven	18
Voor u gelezen ... door D. te Riele	24

